

ความคาดหวังต่อการปรับตัวของภาคการศึกษาเพื่อตอบสนองอนาคตอุปสงค์แรงงาน ของจังหวัดเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ: กรณีศึกษาจังหวัดตาก

EXPECTATIONS FOR EDUCATIONAL CHANGES IN RESPONSE TO FUTURE DEMANDS OF LABOR MARKET IN SPECIAL ECONOMIC ZONE PROVINCES: A CASE STUDY OF TAK

วรรณวิศา สืบนุสรณ์

Wanwisa Suebnusorn

คณะศึกษาศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

Faculty of Education, Panyapiwat Institute of Management

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาภาพอนาคตอุปสงค์แรงงานของจังหวัดตากในอีก 5 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2560-2565) และศึกษาความคาดหวังต่อการปรับตัวของภาคการศึกษาในการผลิตและพัฒนากำลังแรงงานที่มีฝีมือขึ้นไปให้มีสมรรถนะสอดคล้องกับอุปสงค์ดังกล่าว โดยสังเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพพร้อมกับข้อมูลที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ 13 ท่าน จากนั้นยืนยันผลด้วยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 30 ท่านด้วยเทคนิคการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์แบบการวิจัยอนาคต ตลอดจนการศึกษาฐานงานสถานประกอบการ สถานศึกษา และการสังเกตกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลโดยจำแนกภาพอนาคตออกเป็น 3 แบบ ได้แก่ อนาคตที่ปรารถนาจะให้ เป็น อนาคตที่เป็นไปได้ และอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด และวิเคราะห์ระบบการผลิตและพัฒนากำลังคนของจังหวัดตากโดยประยุกต์ใช้ System Assessment and Benchmarking for Education Result: Workforce Development (SABER-WfD) งานวิจัยนี้พบว่า แม้ว่าเป้าหมายการพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตากครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ การเป็นเมืองท่าการค้าระหว่างประเทศ เมืองศูนย์กลางการค้าการลงทุน เมืองเกษตรปลอดภัย และเมืองอินทรี และเมืองอารยธรรมแห่งขุนเขา แต่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างคาดหวังการผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีจุดเน้นเพื่อตอบสนองเป้าหมายด้านการเป็นเมืองท่าการค้าระหว่างประเทศมากที่สุด สมรรถนะที่เยาวชนตากควรได้รับการพัฒนา ได้แก่ ความรู้สาขาวิชาการค้าระหว่างประเทศและกฎหมายระเบียบที่เกี่ยวข้อง ทักษะการสื่อสารด้วยภาษาต่างประเทศ ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทักษะการเป็นผู้ประกอบการ ทักษะคอมพิวเตอร์ ทักษะการใช้คณิตศาสตร์และการคำนวณ ทักษะการบริหารจัดการ ความมีวินัย ความขยันหมั่นเพียร ความตรงต่อเวลา ความซื่อสัตย์สุจริต ความรักบ้านเกิดหรือท้องถิ่นที่ตนอาศัย และความรับผิดชอบต่อสังคม ภาคการศึกษาควรแก้ปัญหาเร่งด่วนที่ระดับมัธยมศึกษา โดยนำสมรรถนะอาชีพศึกษาและอุดมศึกษาสอดแทรกให้แก่นักเรียนมัธยมศึกษาเพื่อให้เข้าสู่ตลาดแรงงานได้ทันที แม้ไม่ได้ศึกษาต่อโดยใช้รูปแบบมหาวิทยาลัยประชารัฐ

คำสำคัญ: อุปสงค์แรงงาน เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ การผลิตและพัฒนากำลังคน ภาพอนาคต การปรับตัวของภาคการศึกษา

Abstract

The aim of this research was to study future demands of the labor market in Tak Province in the next five years (2017-2022) and study expectations for educational changes in terms of production and development of semi-skilled labors and the higher in response to such demands. Research methods included secondary analyses of related quantitative and qualitative data, an ethnographic future research (EFR) focus group interview with 13 experts, and EFR interviews with 30 experts, field visits to firms and educational institutions, and non-participant observations of economic activities. The researcher synthesized three scenarios of future labor demands; preferable future, possible future, and probable future. Then analyzed workforce production and development system of Tak by applying the System Assessment and Benchmarking for Education Result: Workforce Development (SABER-WfD). The research revealed that goals of Tak Special Economic Zone cover four areas; international trade land port, trade and investment intersection, safe and organic agriculture, and civilized city in the mountains. Among those, stakeholders expected workforce production and development system which emphasises becoming an international trade land port. Tak youths should be developed their competences in terms of knowledge of international trade and relevant laws and regulations, foreign language communication skill, learning skill, entrepreneurial skill, computer skill, mathematics and calculation skill, management skill, self-discipline, diligence, punctuality, honesty, love of birthplace or own community, and loyalty to own organisation. Education system of Tak should urgently solve problems at the secondary education level by imparting vocational and higher education competences to secondary education students so that they can work immediately although they have no opportunity to pursue higher learning. This can be achieved by a civil state model of university.

Keywords: labor demand, special economic zone, labor production and development, future scenarios, expectations for educational changes

บทนำ

บทความวิจัยนี้ได้นำเสนอผลการวิจัยในระยะกลางของโครงการวิจัย “การพัฒนารูปแบบการผลิตและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในจังหวัดตากและสระแก้ว” ซึ่งเป็น 2 จังหวัดที่ได้รับเลือกให้เป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษระยะที่ 1 ตามมติของที่ประชุมคณะกรรมการพัฒนานโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) ครั้งที่ 1/2557 เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2557 โดยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ระหว่างเดือนกันยายน พ.ศ. 2559 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2560 เป็นระยะเวลา 1 ปี

งานวิจัยนี้มุ่งหาแนวทางแก้ปัญหาความไม่สอดคล้องระหว่างการผลิตและพัฒนากำลังคนโดยภาคการศึกษาและความต้องการของตลาดแรงงานทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังที่ต้องได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเทศไทยต้องเร่งยกระดับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศด้วยการจัดตั้ง *เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ* หรือพื้นที่ซึ่งรัฐจะสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐาน สิทธิประโยชน์การลงทุน การบริหารแรงงานต่างด้าวแบบไป-กลับ การให้บริการจุดเดียวเบ็ดเสร็จ และบริการอื่นที่จำเป็นเพื่อพัฒนาให้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจใหม่บริเวณชายแดน เป็นประตูเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้านและทำให้ประชาชนในพื้นที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยกนพ. กำหนดแนวทางการพัฒนาที่ครอบคลุมการยกระดับกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่วิสาหกิจชุมชนและภาคเอกชนในพื้นที่อีกด้วยเช่นกัน (Office of the National Economic and Social Development Board, 2016) การผลิตและพัฒนากำลังคนจึงสำคัญมากซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งผู้มีบทบาทหลักในการยกร่างแผนแม่บทเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตากกล่าวถึงประเด็นนี้ด้วยความกังวลอย่างยิ่งว่า

“การจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษคือ โอกาสของ

การสร้างบ้านแปลงเมือง เช่นเดียวกับสมัยนายกรัฐมนตรีชาติชาย ชุณหะวัณ ถ้าครั้งนี้ไม่คิดสร้างคน ในอนาคตอาจจะเห็นลูกหลานเราไปเป็นลูกจ้างเวียดนาม ไปเป็นลูกจ้างพม่า ผมพูดนี้ไม่เกินเลย จะทำพิสูจน์กันก็ได้ หากไม่ทำอะไรแล้ว ท่านจะได้เห็นแน่” (Chueathai, 2017)

ว่า การผลิตและพัฒนากำลังคนเพื่อตอบสนองความต้องการของพื้นที่อาจทำได้ยาก หากขาดงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นถึงอุปสงค์แรงงานในอนาคต เพราะปัญหาการผลิตและพัฒนากำลังคนที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานเป็นปัญหาเรื้อรังอันเกิดจากการจัดการศึกษาที่เน้นภาคอุปทานหรือความพร้อมของสถานศึกษาเป็นหลัก (TDRI, 2010, 2012a, 2012b)

ในระยะกลางของโครงการวิจัยซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยในบทความนี้จึงมุ่งศึกษาภาพอนาคตอุปสงค์แรงงานของจังหวัดตากในอีก 5 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2560-2565) ควบคู่ไปกับการศึกษาความคาดหวังต่อการปรับตัวของภาคการศึกษาในการผลิตและพัฒนากำลังแรงงานที่มีมือขึ้นไปให้มีสมรรถนะสอดคล้องกับอุปสงค์ดังกล่าวโดยผู้วิจัยได้จำแนกอนาคตอุปสงค์แรงงานเป็น 3 ประเภท ได้แก่ อนาคตที่ปรารถนาจะให้เป็น (preferable future) อนาคตที่เป็นไปได้ (possible future) และภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด (probable future) (Bell cited in Malaska, 2001) อีกทั้งยังได้ศึกษาความคาดหวังต่อการปรับตัวของภาคการศึกษาในจังหวัดตากโดยการวิเคราะห์ระบบการผลิตและพัฒนากำลังคนของจังหวัดตากตาม System Assessment and Benchmarking for Education Result: Workforce Development (SABER-WfD) ซึ่งครอบคลุม 3 มิติ และ 9 เป้าหมายเชิงนโยบายที่ธนาคารโลกพัฒนาขึ้นเพื่อช่วยพัฒนาระบบการผลิตและพัฒนากำลังคนที่ขับเคลื่อนด้วยอุปสงค์ (World Bank, 2015) ทั้งนี้ การศึกษาภาพอนาคตให้ครบทั้ง 3 ประเภทสำคัญมาก และทำให้งานวิจัยนี้มีคุณค่ามากกว่าการสำรวจความต้องการแรงงานปกติ เนื่องจากตลาดแรงงานในจังหวัดตากยังคงติดกับดักการใช้แรงงานไร้ฝีมือโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศเพื่อนบ้าน

ในขณะที่นายจ้างต้องประสบปัญหาแรงงานทุกระดับ ได้แก่ แรงงานไร้ฝีมือ แรงงานกึ่งฝีมือ แรงงานฝีมือ แรงงานฝีมือระดับสูง และผู้เชี่ยวชาญยังคงมีระดับสมรรถนะต่ำกว่าที่นายจ้างต้องการ ข้อมูลที่ได้เป็นสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนารูปแบบการผลิตและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับสภาพอนาคตอุปสงค์แรงงานดังกล่าว ในระยะต่อไปของโครงการวิจัยนี้ เพื่อเป็นแนวทางให้ภาคการศึกษาของจังหวัดตากสามารถร่วมผลิตและพัฒนา กำลังคน 9,850 คน ให้เกิดประสิทธิผลได้ตามที่ระบุไว้ในแผนพัฒนากำลังคนรายจังหวัด (พ.ศ. 2560-2564) หากทำได้สำเร็จกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ซึ่งจังหวัดตากตั้งอยู่จะสามารถผลิตแรงงานเพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศได้ 429.46 ล้านบาท อีกทั้งจะสร้างรายได้ให้แก่แรงงานในรูปของค่าจ้างสูงถึง 105.89 ล้านบาทต่อปี (Strategy and Labour Network Division, 2017)

วัตถุประสงค์การวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ย่อยในระยะกลางของโครงการวิจัยดังที่ได้นำเสนอผลวิจัยในพื้นที่จำกัดของบทความวิจัยนี้ 2 ข้อ ได้แก่

1. เพื่อศึกษาสภาพอนาคตอุปสงค์แรงงานของจังหวัดตากในอีก 5 ปีข้างหน้า
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความคาดหวังของตลาดแรงงานที่มีต่อการปรับตัวของภาคการศึกษาในการผลิตและพัฒนา กำลังคนกึ่งฝีมือขึ้นไปอายุไม่เกิน 25 ปีให้มีสมรรถนะสอดคล้องกับอุปสงค์แรงงานของจังหวัดตากในอีก 5 ปีข้างหน้า

ทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้มุ่งทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอุปสงค์แรงงานและการผลิตและพัฒนา กำลังคนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษโดย narrative review (Bryman, 2008) แม้ว่างานวิจัยดังกล่าวจะมีอยู่จำกัดมาก แต่ได้ชี้ชัดว่าหากเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษต้องการขับเคลื่อนด้วย

นวัตกรรม การผลิตและพัฒนา กำลังคนที่มีสมรรถนะสูงเป็นสิ่งสำคัญมาก เช่น ในกรณีของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ TomsK ของประเทศรัสเซียซึ่งมีเป้าหมายเป็นพื้นที่นวัตกรรมของประเทศโดยการพัฒนาศักยภาพนักธุรกิจรุ่นใหม่แทนที่การดึงดูดการลงทุนของธุรกิจขนาดใหญ่ รัสเซียจึงต้องจัดอุปสรรคอันเกิดจากการไม่ปรับตัวของภาคการศึกษาโดยการจัดตั้งศูนย์นวัตกรรมในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ TomsK ใน ค.ศ. 2011 เพื่อให้ TomsK กลายเป็นศูนย์กลางการศึกษาและการวิจัยและพัฒนา ภายใน ค.ศ. 2020 โดยใช้โมเดลการศึกษาที่ต่อเนื่องและมีหลายระดับ สร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน ตลอดจนมุ่งใช้ประโยชน์จากนักศึกษาต่างชาติในการสร้างนวัตกรรมร่วมกับนักศึกษารัสเซีย (Alexander & Yuriy, 2015) ในทางตรงข้าม กรณีของโปแลนด์ Cieślík (2005) พบว่าระหว่าง ค.ศ. 1993-1998 การไหลเข้าของการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศสู่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยด้านกลุ่มอุตสาหกรรมและบริการขนาดใหญ่และเครือข่ายถนน แต่การศึกษาของแรงงานกลับไม่ใช่ปัจจัยหลัก อย่างไรก็ตามในประเทศไทย Tanlaput (2005) พบว่า ศักยภาพของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเชียงรายจะเกิดขึ้นได้หากมีการประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อพัฒนาการศึกษาและพัฒนา กำลังคน

จากการสังเคราะห์ผลการประเมินระบบการผลิตและพัฒนา กำลังคนด้วย SABER-WfD ใน 27 ประเทศทั่วโลก รวมทั้ง the West Bank และ Gaza ธนาคารโลกพบว่า ในเขตเศรษฐกิจที่กำลังพัฒนา สิ่งจำเป็นเร่งด่วนมากคือ การส่งเสริมการพัฒนาทักษะแรงงานเพื่อเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจ (World Bank, 2016) นอกจากนี้เขตเศรษฐกิจที่กำลังพัฒนามักเผชิญปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายเชิงนโยบาย 3 ข้อจาก 9 ข้อของ SABER-WfD คือ Goal 2 Demand-led, Goal 4 Funding ตลอดจน Goal 9 Accountability (World Bank, 2016) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าในการวิเคราะห์ความคาดหวังต่อการปรับตัวของภาคการศึกษาของจังหวัดตากเพื่อตอบสนองอนาคต

อุปสงค์แรงงาน ผู้วิจัยควรต้องคำนึงถึงประเด็นเหล่านี้ นอกจากนี้ระบบการผลิตและพัฒนากำลังคนในระดับก้าวหน้าควรมีระบบการประเมินที่เข้มแข็งและสม่ำเสมอ โดยภาคส่วนต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายนายจ้าง เพื่อให้ทราบถึงอนาคตเศรษฐกิจและผลกระทบต่อสมรรถนะของแรงงาน (World Bank, 2013)

Keri Facer ผู้อำนวยการศูนย์ Futurelab ของสหราชอาณาจักรได้ตั้งข้อสังเกตว่า แนวคิดปัจจุบันที่เชื่อว่าการศึกษาคควรเป็นไปเพื่อรองรับเศรษฐกิจฐานความรู้หรือเศรษฐกิจดิจิทัลอาจไม่ใช่แนวคิดที่เหมาะสม แต่การมองภาพการศึกษาในอนาคตควรคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และเทคโนโลยี และควรต้องเตรียมความพร้อมให้เยาวชนสามารถรับมือกับทางเลือกของตนเองในอนาคตได้ (Aldrich, 2014) การศึกษาในอนาคตควรเป็นไปในลักษณะ *new naturalism* ที่เน้นย้ำความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ อีกทั้งต้องคำนึงถึงทั้งภาพเชิงบวกและภาพเชิงลบของอนาคต ไม่ใช่มองเพียงแค่อนาคตที่ปรารถนาจะให้เป็น (preferable future) (Molenda, 1974)

ในด้านภาพอนาคตเชิงลบของอุปสงค์แรงงาน Siengthai (2007) พบว่า โลกาวิวัฒน์ทำให้เศรษฐกิจไทยที่เน้นการส่งออกเป็นหลักผันผวนได้ง่ายตามการเปลี่ยนแปลงของตลาดโลก ธุรกิจที่แข่งขันไม่ได้ เช่น สิ่งที่ต้องปรับปรุงความสามารถในการแข่งขัน จะเห็นได้ว่าธุรกิจนี้เป็นธุรกิจสำคัญของจังหวัดตากด้วย และการพัฒนาเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษอาจทำให้เกิดการหลั่งไหลเข้ามาของแรงงานไร้ฝีมือจากประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น ซึ่งงานวิจัยในบริบทสหรัฐอเมริกาโดย Hickman & Olney (2011) พบว่า การลงทุนในทุนมนุษย์เป็นวิธีการดึงดูดแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านวิธีหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาต่อในวิทยาลัยชุมชน อย่างไรก็ตามหากคำนึงถึงการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ การมุ่งเน้นอาชีวศึกษามากเกินไปอาจทำให้บัณฑิตไม่สามารถปรับตัวกับบริบทการทำงานนอกประเทศได้ (Lancee, 2016) ระบบการศึกษาเพื่ออนาคตจึงควรมี

ความยืดหยุ่นและเน้นกิจกรรมการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการที่ส่งเสริมให้เยาวชนตระหนักถึงปัญหาของท้องถิ่นและหาทางที่จะแก้ปัญหานั้น จึงควรจัดตั้งองค์กรเยาวชนควบคู่ไปกับการจัดฝึกอบรม การแนะแนว การจัดตั้งหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจและอุทยานวิทยาศาสตร์ (Pantea, 2016)

สุดท้ายนี้ แม้ว่าเป้าหมายของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษของไทยคือ การกระจายความเจริญสู่ภูมิภาคดังที่ได้กล่าวไปแล้ว แต่การจัดการศึกษาในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษควรคำนึงถึงความเป็นเลิศควบคู่ไปกับการขยายโอกาสด้วย ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายเชิงนโยบาย Goal 7 Diversity and excellence ของ SABER-WfD บทเรียนจากเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษอันตรประเทศในอินเดียได้ชี้ให้เห็นผลกระทบเชิงลบอันเกิดจากการจัดตั้ง Industrial Training Institute มากเกินไป แม้ว่าจะเป็น การเปิดโอกาสให้แก่กลุ่มคนในวรรณะล่างที่ขาดโอกาสในการเข้าเรียนวิศวกรรมศาสตร์ แต่การเพิกเฉยของคุณวุฒิ นำไปสู่ปัญหาสังคม (Cross, 2009)

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเกี่ยวกับเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษในจังหวัดตากหรือในประเทศไทยที่มีอยู่มุ่งเน้นประเด็นทางด้านกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารแรงงานต่างด้าว (Funkiao, 2016) และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (Wangklong & Yeerong, 2016) ตลอดจนศักยภาพของอุตสาหกรรมไทย (Durongkaverroj, 2016) เท่าที่ผู้วิจัยสืบค้นได้มีเพียง Kuntanate (2017) ที่ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อรองรับเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเชียงราย ซึ่งได้พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาต้องคาดการณ์ล่วงหน้าได้ดีถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเพื่อหาวิธีรองรับผลกระทบ และ Poonprasert (2016) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาสมรรถนะของครูอาชีวศึกษาในสาขาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อรองรับเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษหนองคาย ซึ่งได้พบว่า ครูต้องการพัฒนาสมรรถนะการเขียนโปรแกรมมากที่สุด แต่งานวิจัยเหล่านี้ก็ยังไม่ได้สะท้อนให้เห็นภาพอนาคตอุปสงค์แรงงาน

และความคาดหวังต่อการปรับตัวของภาคการศึกษาของ จังหวัดเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษในประเทศไทย

วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้นำแนวคิดอนาคตวิทยามาประยุกต์ใช้ในการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก เนื่องจากผู้วิจัยเชื่อในญาณวิทยา (epistemology) ประเภทสังคมนิยมเชิงวิจารณ์ (critical realism) ซึ่งเชื่อว่าอนาคตเป็นผลมาจากความคิด (Bell cited in Aligica, 2011)

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้จำแนกภาพอนาคตออกเป็น 3 ประเภท ดังที่ได้กล่าวแล้ว เพราะงานวิจัยนี้ตั้งอยู่บนภววิทยา (ontology) ที่เชื่อในองค์ความรู้ที่เป็น perceptual knowledge และเชื่อว่าอนาคตมีหลายทางเลือก (Malaska, 2001) แต่ได้ศึกษาภาพอนาคตอุปสงค์แรงงาน ของจังหวัดตากเพียงแค่ 5 ปีข้างหน้า เพราะในมุมมอง สังคมวิทยา อนาคตคือ พลวัตที่ยากจะระบุความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรได้ในเชิงปริมาณ คำถามเกี่ยวกับอนาคต จึงควรเป็นคำถามเกี่ยวกับอนาคตอันใกล้ (Huber, 2000)

นอกจากนี้เนื่องจากข้อมูลและสารสนเทศเชิง ปริมาณเกี่ยวกับอุปสงค์แรงงานสามารถเข้าถึงได้จาก สถิติของหน่วยงานราชการและงานวิจัยที่ผ่านมา ผู้วิจัย จึงเริ่มต้นงานวิจัยนี้ด้วยการวิเคราะห์ทุติยภูมิ (secondary analysis) จากนั้นได้ศึกษาเชิงลึกโดยการจัดการสนทนากลุ่ม (focus-group interview) และการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ซึ่งผู้วิจัยได้นำเทคนิค ของ ethnographic futures research (EFR) มาใช้ ทั้งในการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์รายบุคคล/รายกลุ่ม 2-4 คน โดยเทคนิค EFR คือ การพยายามดึงเอาภาพ อนาคตโดยการสัมภาษณ์แบบเปิดและไม่ถามแบบชี้นำ อีกทั้งแบ่งช่วงการสัมภาษณ์เพื่อสรุปประเด็นที่ได้ให้ผู้ให้ สัมภาษณ์ฟังและขอให้ผู้ให้สัมภาษณ์ปรับปรุงแก้ไขคำ ให้สัมภาษณ์ได้ จากนั้นนำผลการสัมภาษณ์มาหาฉันทมติ เพื่อเขียนเป็นภาพอนาคต (Chatakan, 2014)

ทั้งนี้ การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิและการจัดสนทนากลุ่ม ณ โรงแรมเวียงตากริเวอร์ไซด์ ในวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2560 โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วม 13 ท่าน ซึ่งเป็น ผู้แทนจากหน่วยราชการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาทั้งชั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา เป็นการเก็บข้อมูลครั้งแรกเพื่อนำผลที่ได้มาเขียนเป็น ภาพอนาคตทั้ง 3 ประเภท และวิเคราะห์ระบบการผลิต และพัฒนากำลังคนของจังหวัดตากตามกรอบแนวคิด SABER-WfD แต่การลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิอีก 30 ท่าน ครั้งแรกในเดือนมกราคม 2560 จำนวน 6 ท่าน ครั้งที่ 2 ในเดือนมีนาคม 2560 จำนวน 16 ท่าน และ ครั้งที่ 3 ในเดือนมิถุนายน 2560 จำนวน 8 ท่าน เป็นการดำเนินการเพื่อยืนยันผล รวมมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ทั้งสิ้น 43 ท่าน ซึ่งได้จากการเลือก กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ช่วย ยืนยันผลการสังเคราะห์ภาพอนาคตและการวิเคราะห์ระบบ การผลิตและพัฒนากำลังคนตามกรอบ SABER-WfD สามารถจำแนกได้เป็นผู้แทนจากสถานประกอบการ ผู้แทนจากหอการค้าจังหวัด ผู้แทนจากสภาอุตสาหกรรม จังหวัด ผู้แทนจากสำนักงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก ผู้แทนจากหน่วยงานราชการ ผู้แทนจากสถานศึกษา และผู้แทนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้ให้ข้อมูล สำคัญเหล่านี้ไม่ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเนื่องจากเพิ่งรับ ตำแหน่งหลังจากนั้นหรือติดภารกิจในขณะนั้น

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยได้เข้าศึกษาดูงานสถานประกอบการ (สวนอุตสาหกรรมเครือสหพัฒน์ แม่สอด) และสถานศึกษา ต้นแบบ (โรงเรียนบ้านสันป่าไร่ อำเภอแม่ระมาด) ตลอดจน ได้สังเกตกิจกรรมทางเศรษฐกิจของจังหวัดอย่างไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) ในลักษณะการสังเกต แบบไม่มีโครงสร้างในพื้นที่สำคัญของอำเภอเมืองตาก แม่ระมาด พบพระ สามเงา และแม่สอดด้วยเพื่อให้เข้าใจ บริบทของระบบการผลิตและพัฒนากำลังคนและตลาด แรงงานของจังหวัดตากมากยิ่งขึ้น โดยอำเภอพบพระ แม่ระมาด และแม่สอดมีตำบลซึ่งเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจ พิเศษของจังหวัด

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ thematic analysis (Bryman, 2008) ตามกรอบแนวคิดที่ได้ผสมผสานระหว่าง ภาพอนาคต 3 ประเภท และ 3 มิติ 9 เป้าหมายเชิงนโยบายของ SABER-WfD โดยได้นำ NVivo 11 เข้ามาอำนวยความสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้คำนึงถึงจริยธรรมในการทำวิจัยอย่างมาก จึงได้เปิดเผยชื่อผู้ให้ข้อมูลในบทความวิจัยนี้เฉพาะผู้ที่ได้ลงนามยินยอม

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถจำแนกได้เป็น 2 ส่วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ ภาพอนาคตอุปสงค์แรงงานของจังหวัดตาก และความคาดหวังต่อการปรับตัวของภาคการศึกษาของจังหวัด ดังนี้

ภาพอนาคตอุปสงค์แรงงานของจังหวัดตากในอีก 5 ปีข้างหน้า

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างเห็นเป็นเอกฉันท์ว่าทิศทางการลงทุนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตากยังไม่ชัดเจน แต่ผู้วิจัยได้พยายามนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เป็นภาพอนาคต 3 แบบ ดังนี้

ภาพอนาคตที่ปรารถนาจะให้เกิดขึ้น

จังหวัดตากได้กำหนดวิสัยทัศน์ให้เป็น “เมืองน่าอยู่ ประตูก้าวข้ามแดน” โดยมีมุ่งหวังให้เป็น “มหานครแห่งความสุขและศูนย์กลางการค้าบนระเบียงเศรษฐกิจ” ตำแหน่งเชิงยุทธศาสตร์ (positioning) ของจังหวัดประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ได้แก่ 1. การท่องเที่ยว 2. การพัฒนาสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์และแปรรูปสินค้าเกษตร และ 3. การพัฒนาการค้าและการลงทุน (Tak Provincial Governor's Office, 2016a)

เมื่อพิจารณาถึงบริบทหลายอำเภอ ร่างแผนแม่บทเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตากได้กำหนดเป็น 4 flagships ได้แก่ 1. Flagship A เมืองท่าการค้าระหว่างประเทศ คือ อำเภอแม่สอด 2. Flagship B เมืองศูนย์กลางการค้า

การลงทุน ได้แก่ อำเภอเมืองตาก บ้านตาก และวังเจ้า 3. Flagship C เมืองเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ ได้แก่ อำเภอพบพระ แม่ระมาด ท่าสองยาง และสามเงา และ 4. Flagship D เมืองอารยธรรมแห่งขุนเขาในเขตอำเภออุ้มผาง ทั้งนี้ เขตพื้นที่ที่ได้รับการกำหนดให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาของจังหวัดตาก ได้แก่ Flagship A ซึ่งหวังจะเป็น “ศูนย์กลางการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ” และ Flagship B ซึ่งหวังจะเป็น “ศูนย์กลางการศึกษามหาวิทยาลัย และโรงเรียนนานาชาติ” (Tak Provincial Governor's Office, 2016a)

อย่างไรก็ตาม จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่า ภาพอนาคตที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียปรารถนาจะให้จังหวัดตากมีความหลากหลายครอบคลุมทั้ง 4 flagships ขึ้นอยู่กับว่าผู้ทรงคุณวุฒินั้นมาจากภาคส่วนใดของจังหวัด แต่เมื่อคำนึงถึงขอบเขตการวิจัยนี้ที่มุ่งศึกษาการผลิตและพัฒนาากำลังแรงงานระดับถึงฝีมือขึ้นไป ผู้ทรงคุณวุฒิต่างคาดหวังการตอบสนองอุปสงค์แรงงานของ Flagship A เพราะสถานประกอบการทั้งภาคการผลิตและบริการกระจุกตัวอยู่ที่อำเภอแม่สอดและมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้น นอกจากนี้การศึกษาดูงานสวนอุตสาหกรรมในเครือสหพัฒน์แม่สอดและสังเกตกิจกรรมทางเศรษฐกิจในแม่สอด เช่น ท่าเรือบินสัน ตลาดริมเมย และเมียวดีคอมเพล็กซ์ ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงศักยภาพของแม่สอดในการมุ่งสู่อนาคตตาม Flagship A ซึ่งแม้ว่าโรงงานต่างๆ ในสวนอุตสาหกรรมฯ จะยังคงใช้แรงงานไร้ฝีมือต่างตัวเป็นหลัก แต่ก็เริ่มต้องการหัวหน้างานหรือเจ้าหน้าที่ชาวไทยที่มีทักษะด้านภาษาเมียนมาและคอมพิวเตอร์ด้วยเช่นกัน (Representative from the Federation of Thai Industries, Tak Chapter, 2017; Representative from Mega Home Mae Sot, 2017; Representative from the Tak Chamber of Commerce, 2017; Representative from the Tak Special Economic Zone Office, 2017)

ภาพอนาคตที่เป็นไปได้

ผู้วิจัยพบว่า ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ของจังหวัดตากค่อนข้างจะเป็นไปในทางบวก จังหวัดตากมีศักยภาพสูงในการเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเพราะทำเลที่ตั้งที่อยู่บนระเียบเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก โดยที่ฝั่งตะวันตกเป็นประตูไปยังย่างกุ้งและเชื่อมต่อไปยังอินเดียและจีนตอนใต้ ความพร้อมของแรงงานฝั่งเมียนมาสนับสนุนการผลิตร่วมกับเขตการค้าและเขตอุตสาหกรรมเมียวดี (BOI, 2016)

อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมและบริการที่มีศักยภาพเหมาะสมลงทุนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตากอาจมีเพียง 5 อุตสาหกรรมและบริการ ได้แก่ 1. อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม 2. อุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรและประมง 3. อุตสาหกรรมผลิตอาหารสัตว์ 4. อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ และ 5. กิจกรรมโลจิสติกส์ (TDRI and Ministry of Labour, 2016)

ในด้านแนวโน้มการลงทุนในอนาคตตั้งแต่กุมภาพันธ์ 2558 ถึงกุมภาพันธ์ 2560 มีนักลงทุนเข้ามาติดต่อกับศูนย์บริการเบ็ดเสร็จด้านการลงทุนของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตากรวม 126 ราย จำแนกเป็นนักลงทุนสัญชาติไทยมากที่สุดจำนวน 106 ราย รองลงมา ได้แก่ จีน เกาหลี ญี่ปุ่น อินเดีย มาเลเซีย และไต้หวัน ซึ่งแนวโน้มอุปสงค์แรงงานในอนาคตอาจเป็นผลจากทิศทางการลงทุนของนักลงทุนเหล่านี้ซึ่งสนใจในกิจการสิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม และเครื่องหนังมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ กิจกรรมโลจิสติกส์/คลังสินค้า และกิจการที่อยู่อาศัย (Tak Special Economic Zone Office, 2017)

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของตากในอนาคตอาจเป็นไปได้ทั้งกรณีแนวโน้มฐาน กรณีแนวโน้มปานกลาง และกรณีแนวโน้มสูง ซึ่งการเป็นไปตามกรณีแนวโน้มสูงคือ จังหวัดต้องพัฒนาอย่างสมดุลทั้งภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และบริการ และพัฒนาเชิงรุกโดยเน้นการเพิ่มผลิตภาพการผลิตและการวิจัยและพัฒนา หากเป็นเช่นนี้ ภาคเกษตรกรรมจะขยายตัวได้ถึงร้อยละ 4.96 ภาคอุตสาหกรรมจะขยายตัวสูงถึงร้อยละ 3.79-5.45

และภาคบริการจะขยายตัวได้ถึงร้อยละ 5.59 (TDRI and Ministry of Labour, 2016)

ทว่าผลการคาดประมาณความต้องการกำลังคนโดยรวม (เบื้องต้น) กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดตากด้วย ในช่วง พ.ศ. 2559-2562 สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดตากที่อาจเป็นไปตามกรณีแนวโน้มฐาน เพราะเป็นไปได้ว่านายจ้างจะยังคงติดกับดักการใช้แรงงานที่มีการศึกษาต่ำ ในขณะที่แรงงานมีแนวโน้มได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น ใน พ.ศ. 2562 กลุ่มจังหวัดจะยังคงต้องการแรงงานที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือต่ำกว่ามากที่สุดถึงร้อยละ 71.5 รองลงมาคือ ระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 10) แต่อุปทานแรงงานกลับสูงสุดในระดับปริญญาตรี รองลงมาคือ มัธยมศึกษาตอนต้นหรือต่ำกว่า (TDRI, 2012b) นั่นหมายความว่า ในอนาคตแรงงานระดับปริญญาตรีอาจจะไม่มีงานทำ หากขาดการเตรียมกำลังคนเพื่อเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจให้เติบโตตามกรณีแนวโน้มสูง

ภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด

ตลาดแรงงานของจังหวัดน่าจะต้องการแรงงานทุกระดับที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้าง เพราะการเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษทำให้จังหวัดตากต้องพัฒนาสาธารณูปโภคที่จำเป็น เช่น นิคมอุตสาหกรรมและทางเลี่ยงเมืองแม่สอดและสะพานข้ามแม่น้ำเมยแห่งที่ 2 นอกจากนี้ หากอนุমানจากสินค้าส่งออก อุปสงค์แรงงานที่เป็นไปได้มากที่สุดในอนาคตคือ แรงงานในอุตสาหกรรมอาหาร ยานยนต์ และอิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากสินค้าส่งออกสูงสุด 5 อันดับแรกที่ด้านศุลกากรแม่สอด ได้แก่ โทรศัพท์มือถือพร้อมอุปกรณ์ น้ำตาลทราย วิกกี รถจักรยานยนต์ และเบียร์ นอกจากนี้ แรงงานด้านการค้าระหว่างประเทศ เช่น การขนส่งและบัญชีสำคัญมาก เพราะสินค้าเหล่านี้บางชนิดไม่ได้ผลิตในไทยหรือในแม่สอด แต่แม่สอดเป็นเพียงทางผ่าน (Tak Special Economic Zone Office, 2017)

ในปัจจุบัน สาขาที่กำลังขาดแคลนแรงงาน ได้แก่ คอมพิวเตอร์ การจัดเรียงสินค้า โลจิสติกส์ ขนส่งทางเรือ และบัญชี (Representative from Bright Don International Company Limited, 2017; Representative from Mega Home Mae Sot, 2017; Representative from the Tak Provincial Employment Office, 2017)

นอกจากนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิในจังหวัดได้มองในเชิงบวกว่าการจ้างแรงงานมีฝีมือในจังหวัดตากในอนาคตจะมีมากขึ้น เพราะมีสถานประกอบการนอกพื้นที่เข้ามาลงทุนในจังหวัดตากมากยิ่งขึ้นและต้องใช้แรงงานกึ่งฝีมือขึ้นไป เช่น โรงงานเอทานอล ทำให้เยาวชนในพื้นที่น่าจะทำงานในพื้นที่มากขึ้น (Saiwanich, 2017)

อย่างไรก็ตาม จังหวัดตากมีภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุดในการส่งเสริมที่อาจส่งผลต่ออุปสงค์แรงงานหลายประการ ได้แก่ 1. นักลงทุนยังไม่กล้าลงทุนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษที่อำเภอแม่สอดเพราะราคาที่ดินที่สูงขึ้น 2. การพัฒนาท่าเรือน้ำลึกทวายอาจส่งผลกระทบต่อการค้าชายแดน และ 3. อุตสาหกรรมสิ่งทอซึ่งเป็นอุตสาหกรรมดั้งเดิมของจังหวัดได้เริ่มลดขนาดโรงงานลง แต่ใช้วิธีให้คนงานนำงานกลับไปทำที่บ้านแล้วรับซื้อที่หลัง ส่งผลให้มีแรงงานนอกระบบเพิ่มมากขึ้น (Representative from Bright Don International Company Limited, 2017)

ความคาดหวังต่อการปรับตัวของภาคการศึกษาของจังหวัดตากเพื่อตอบสนองภาพอนาคตอุปสงค์แรงงาน

ในด้านสมรรถนะที่เยาวชนตากควรได้รับการพัฒนา หากพิจารณาจากอนาคตที่ปรารถนาจะให้เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคาดหวังการปรับตัวของภาคการศึกษาเพื่อตอบสนอง Flagship A มากที่สุด สาขาการศึกษาที่ควรได้รับการส่งเสริม ได้แก่ 1. การค้าระหว่างประเทศ 2. อุตสาหกรรมและนวัตกรรมสีเขียว 3. การโรงแรมและบันเทิง 4. บริการทางการแพทย์และสาธารณสุข

และ 5. การศึกษานานาชาติ (Tak Provincial Governor's Office, 2016b) โดยความรู้ด้านการค้าระหว่างประเทศและกฎหมายระเบียบที่เกี่ยวข้องสำคัญมากต่อการเป็นเมืองท่าการค้าระหว่างประเทศ อีกทั้งเยาวชนควรได้รับการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ ภาษาเมียนมา และภาษาปกาเกอะญอ ควบคู่ไปกับทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทักษะการเป็นผู้ประกอบการ อีกทั้งมุ่งพัฒนาคุณลักษณะสำคัญ ได้แก่ ความมีวินัย ความรักบ้านเกิดหรือท้องถิ่น ที่ทนอาศัย ความรักองค์กร นอกจากนี้ควรมุ่งพัฒนาสมรรถนะที่เป็นจุดอ่อนของแรงงานทุกระดับฝีมือในจังหวัดตากที่ปรากฏในฐานข้อมูล PMANP ด้วย กล่าวคือ ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ ทักษะการใช้คณิตศาสตร์และการคำนวณ ทักษะการบริหารจัดการ ความขยันหมั่นเพียร ความตรงต่อเวลา และความซื่อสัตย์ (Ministry of Labour, 2016)

ส่วนรูปแบบการผลิตและพัฒนากำลังคนโดยภาคการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในอนาคต ระบบการผลิตและพัฒนากำลังคนของจังหวัดตากต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนใน 2 ประเด็นสำคัญจาก 9 ข้อของ SABER-WfD ได้แก่ Goal 3 Coordination และ Goal 6 Pathways เนื่องจากจังหวัดตากยังขาดนวัตกรรมการผลิตและพัฒนากำลังคนโดยภาคการศึกษาอย่างบูรณาการในลักษณะจากล่างขึ้นบน (bottom-up initiatives) ส่งผลให้มีเยาวชนจำนวนมากลาออกกลางคันจากระบบการศึกษา แนวคิด “มหาวิทยาลัยประชารัฐ” ตามที่ระบุไว้ในร่างแผนแม่บทพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตากที่มุ่งให้มหาวิทยาลัยช่วยเหลือการศึกษาขั้นพื้นฐานและอาชีวศึกษาโดยการระดมทรัพยากรและการสนับสนุนจากหน่วยราชการ ภาคประชาสังคม และภาคเอกชนต่างๆ จึงเหมาะสมมาก หากช่วยให้ผู้เรียนมัธยมศึกษาพร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงานได้ทันทีแม้ไม่ได้ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาหรือเรียนอาชีวศึกษา เพราะความจริงแล้วการศึกษาสายอาชีพและวิทยาลัยชุมชนเหมาะสมกับตลาดแรงงานของจังหวัดตากในอนาคตมากกว่าการเรียน

อุดมศึกษาสายวิชาการ (Chueathai, 2017; Nawamat, 2017; Tak Provincial Governor's Office, 2016b)

สรุปผล

งานวิจัยนี้พบว่า อุปสงค์แรงงานในอนาคตของจังหวัดตากเมื่อพิจารณาจากภาพอนาคตที่ปรารถนาจะให้ เป็น ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ และภาพอนาคตที่เป็นไปได้อีกมากที่สุดสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตากครบทั้ง 4 flagships ได้แก่ การเป็นเมืองทำการค้าระหว่างประเทศ เมืองศูนย์กลางการค้าการลงทุน เมืองเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ และเมืองอารยธรรมแห่งขุนเขา แต่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างคาดหวังการผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีจุดเน้นเพื่อตอบสนองเป้าหมายการเป็นเมืองทำการค้าระหว่างประเทศมากที่สุดเพราะคำนึงถึงศักยภาพของอำเภอแม่สอด

ในด้านการปรับตัวของภาคการศึกษาเพื่อตอบสนองอุปสงค์แรงงานในอนาคต สมรรถนะที่เยาวชนตากควรได้รับการพัฒนา ได้แก่ ความรู้สาขาวิชาการค้าระหว่างประเทศและกฎหมายกระบวนวิธีที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งทักษะการสื่อสารด้วยภาษาต่างประเทศ ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทักษะการเป็นผู้ประกอบการ ทักษะคอมพิวเตอร์ ทักษะการใช้คณิตศาสตร์และการคำนวณ ทักษะการบริหารจัดการ ตลอดจนคุณลักษณะความมีวินัย ความขยันหมั่นเพียร ความตรงต่อเวลา ความซื่อสัตย์สุจริต ความรักบ้านเกิดหรือท้องถิ่นที่ตนอาศัย และความรักองค์กร รูปแบบการผลิตและพัฒนากำลังคนที่เหมาะสมกับจังหวัด คือ รูปแบบมหาวิทยาลัยประชารัฐเพื่อแก้ปัญหาแรงงานที่ระดับมัธยมศึกษาโดยนำสมรรถนะอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาสอดแทรกให้แก่แก่นักเรียนมัธยมศึกษาเพื่อให้เข้าสู่ตลาดแรงงานได้ทันทีแม้ไม่ได้ศึกษาต่อ

อภิปรายผล

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างเห็นว่า เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตากต้องขับเคลื่อนด้วยกำลังคนที่มีศักยภาพพร้อมในการเปลี่ยนแปลง

โครงสร้างทางเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดตากเป็นไปตามกรณีแนวโน้มสูง เช่นเดียวกับเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ Tomsk ของประเทศรัสเซีย (Alexander & Yuriy, 2015) ไม่ใช่การปล่อยให้ไปตามกรณีแนวโน้มฐานด้วยแรงงานไร้ฝีมือจากประเทศเพื่อนบ้านหรือการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศเท่านั้น เพื่อรักษาศักยภาพในการแข่งขันของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก โดยภาพอนาคตที่เป็นไปได้คือ การลงทุนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตากจะเป็นไปโดยคนไทยเป็นหลัก และภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุดได้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ที่มีต่อการสูญเสียความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมดั้งเดิมของจังหวัดตาก เช่น สิ่งทอ ดังที่พบในเอเชียแปซิฟิกโดย Siengthai (2007) กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ แม้ว่าตลาดแรงงานในจังหวัดตากจะยังคงติดกับดักของการใช้แรงงานไร้ฝีมือ แต่ภาคการศึกษาควรตอบสนองอนาคตที่ปรารถนาจะเป็นไปได้อีกมากที่สุด สอดคล้องกับผลการประเมินตามกรอบ SABER-WFD ในหลายประเทศที่ World Bank (2016) พบว่า สิ่งจำเป็นเร่งด่วนของเขตเศรษฐกิจที่กำลังพัฒนา คือ การส่งเสริมการพัฒนาทักษะแรงงานเพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ (World Bank, 2016) อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตคือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเลือกภาพอนาคตที่ปรารถนาจะให้ เป็นโดยพิจารณาจากจุดแข็งและโอกาสของจังหวัดตากเป็นหลัก

ในด้านสมรรถนะที่เยาวชนตากควรได้รับการพัฒนา จะเห็นได้ว่าสิ่งที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างต้องการล้วนเป็นสมรรถนะหลักที่ไม่เฉพาะเจาะจงกับอาชีพใดอาชีพหนึ่งเป็นพิเศษเกือบทั้งสิ้น ผู้วิจัยเห็นว่า สมรรถนะเหล่านี้เหมาะสมกับการเตรียมกำลังคนสำหรับอนาคตเพราะช่วยให้เยาวชนพร้อมรับมือกับทางเลือกของตนเองในอนาคต ได้ตามที่ Keri Facer ผู้อำนวยการ Futurelab ของสหราชอาณาจักรได้เสนอแนะไว้ (Aldrich, 2014) และเป็นสมรรถนะที่ยืดหยุ่นไม่ได้มุ่งเน้นอาชีวศึกษามากเกินไปซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อบริบทของการเคลื่อนย้าย

แรงงานระหว่างประเทศซึ่งพบโดยงานวิจัยของ Lancee (2016) และผู้วิจัยเห็นว่าเป็นไปได้สูงที่จะเกิดในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตากที่มีการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ อีกทั้งการมุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะหลักสอดคล้องกับ Pantea (2016) ที่พบว่า การศึกษาเพื่ออนาคตควรมีความยืดหยุ่น

ท้ายที่สุด ในด้านข้อเสนอรูปแบบการผลิตและพัฒนากำลังคนตามแนวคิด “มหาวิทยาลัยประชารัฐ” เป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยระดมทรัพยากร ส่งเสริมการจัดการศึกษาที่ขับเคลื่อนด้วยอุปสงค์ และการสร้างความรับผิดชอบร่วมกันในระบบการศึกษา ซึ่งผลการประเมิน

ระบบการผลิตและพัฒนากำลังคนตามกรอบ SABER-WfD ในหลายประเทศพบว่า มักเป็นจุดอ่อนของเขตเศรษฐกิจที่กำลังพัฒนา (World Bank, 2016) อีกทั้งเป็นการผลักดันให้ทุกภาคส่วนของจังหวัดตากต้องร่วมมือกันในการผลิตและพัฒนากำลังคน สอดคล้องกับ Tanlaput (2005) ซึ่งพบว่า ศักยภาพของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจะเกิดขึ้นได้จากความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการพัฒนาการศึกษาและพัฒนากำลังคน ผู้วิจัยจึงได้ทดลองนำร่องแนวคิดนี้ในระยะต่อไปของโครงการวิจัยเพื่อหาแนวทางผลักดันแนวคิดนี้ไปสู่ภาคปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

References

- Aldrich, R. (2014). Nature, nurture and neuroscience: some future directions for historians of education. *Paedagogica Historica*, 50(6), 852-860.
- Alexander, C. & Yuriy, H. (2015). Problems and perspectives of performance of higher education institutions in the development of Russian innovative system (regional aspect). *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 166, 497-504.
- Aligica, P. D. (2011). A critical realist image of the future Wendell Bell's contribution to the foundations of futures studies. *Futures*, 43, 610-617.
- BOI. (2016). *Investment manual in special economic zones*. Retrieved April 6, 2017, from http://www.boi.go.th/upload/content/BOI-book_2015-special_economic_zone_42195.pdf
- Bryman, A. (2008). *Social research methods* (3rd ed.). NY: Oxford University Press.
- Chatakan, W. (2014). *Research for development of educational administration*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing. [in Thai]
- Chueathai, P. (2017, January 30). *Interview*. Vice President, Rajamangala University of Technology Lanna. [in Thai]
- Cieřlik, A. (2005). Regional characteristics and the location of foreign firms within Poland. *Applied Economics*, 37(8), 863-874.
- Cross, J. (2009). From dreams to discontent: Educated young men and the politics of work at a special economic zone in Andhra Pradesh. *Contributions to Indian Sociology*, 43(3), 351-379.
- Durongkaveroj, W. (2016). *An analysis of industrial potential, economic impact, and possibility of utilization of Thailand's Special Economic Zones (SEZs) phase 1 under the era of the ASEAN Economic Community*. Bangkok: Ramkhamhaeng University. [in Thai]

- Funkiao, A. (2016). Suggestions for development of Tak Special Economic Zone. *Journal of Public Administration and Politics*, 5(1), 89-125. [in Thai]
- Hickman, D. & Olney, W. W. (2011). Globalization and investment in human capital. *Industrial and Labor Relations Review*, 64(4), 654-672.
- Huber, J. (2000). Response to Professor Pryor's Millennium Survey. *American Journal of Economics and Sociology*, 59(1), 39-41.
- Kuntanate, N. (2017). *The guidelines empowering the leadership of change for school administrators embracing the development in border special economic zone of Chiang Rai Primary Educational Service Area Office 3*. Master of Education Thesis, Chiang Rai Rajabhat University. [in Thai]
- Lancee, B. (2016). The negative side effects of vocational education: A cross-national analysis of the relative unemployment risk of young non-western immigrants in Europe. *American Behavioural Scientist*, 60(5-6), 659-679.
- Malaska, P. (2001). A futures research outline of a post-modern idea of progress. *Futures*, 33, 225-243.
- Ministry of Labour. (2016). *PMANP workforce demand and supply database*. Retrieved April 6, 2017, from http://manpower.mol.go.th/pmanp_2017/index.php/home [in Thai]
- Molenda, M. (1974). Review: Educating for the future. *AV Communication Review*, 22(3), 317-323.
- Nawamat, J. (2017, January 31). *Interview*. Director, Tak Technical College. [in Thai]
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2016). *Special economic zones in Thailand*. Bangkok: Office of the national economic and social development board. [in Thai]
- Pantea, M. C. (2016). On entrepreneurial education: dilemmas and tensions in non-formal learning. *Studies in Continuing Education*, April, 1-15.
- Poonprasert, N. (2016). *Development of information and communication technology teachers' competences in educational institutions under jurisdiction of Nong Khai vocational education commission in response to Nong Khai Special Economic Zone*. Nakhonphathom: NIDTEP. [in Thai]
- Representative from Bright Don International Company Limited. (2017, March 16). *Interview*. [in Thai]
- Representative from Mega Home Mae Sot. (2017, March 16). *Interview*. [in Thai]
- Representative from the Federation of Thai Industries, Tak Chapter. (2017, March 17). *Interview*. [in Thai]
- Representative from the Tak Chamber of Commerce. (2017, March 17). *Interview*. [in Thai]
- Representative from the Tak Provincial Employment Office. (2017, March 15). *Interview*. [in Thai]
- Representative from the Tak Special Economic Zone Office. (2017, March 15). *Interview*. [in Thai]
- Saiwanich, S. (2017, January 31). *Interview*. Vice Governor, Tak province. [in Thai]

- Siengthai, S. (2007). Globalization and changes in employment conditions in Thailand. In S. Lee & J. J. Hur. (Eds). *Globalization and Changes in Employment Conditions in Asia and the Pacific*. Seoul: Korea Labor Institute.
- Strategy and labour network division. (2017). *Provincial workforce development plan for 76 provinces 2017-2021*. Bangkok: Department of Skill. [in Thai]
- Tak Provincial Governor's Office. (2016a). *Draft of master plan for development of Tak Special Economic Zone*. Tak: Rajamangala University of Technology Lanna. [in Thai]
- Tak Provincial Governor's Office. (2016b). *Draft of master plan for development of Tak Special Economic Zone*. Tak: Rajamangala University of Technology Lanna. [in Thai]
- Tak Special Economic Zone Office. (2017). *About special economic development zones*. Retrieved April 6, 2017, from <http://www.taksez.com/th/file/download-C27/> [in Thai]
- Tanlaput, N. (2005). *Management potential of the special border economic zone of Chiang Rai Province*. Master of Political Science thesis, Chiang Mai University. [in Thai]
- TDRI and Ministry of Labour. (2016). *Final report of the research on labor demands in five special economic zones in the next five years 2017-2021 for ASEAN community*. Bangkok: Ministry of Labour. [in Thai]
- TDRI. (2010). *A study of labor demands for workforce production and development of Thailand*. Bangkok: Office of the Education Council. [in Thai]
- TDRI. (2012a). *A study of labor demands for workforce production and development of Thailand: Provincial clusters' action plan – revised version*. Bangkok: Office of the Education Council. [in Thai]
- TDRI. (2012b). *A study of labor demands for workforce production and development of Thailand in provincial clusters and Bangkok*. Bangkok: Office of the Education Council. [in Thai]
- Wangklon, I. & Yeerong, P. (2016). Guidelines for infrastructure development of Chiang Rai Special Economic Zone. *OBELS Working Papers*, 10, 1-28. [in Thai]
- World Bank. (2013). *SABER workforce development: Rubrics*. Retrieved October 26, 2016, from http://wbfiles.worldbank.org/documents/hdn/ed/saber/supporting_doc/Background/WFD/Rubrics_WfD.pdf
- _____. (2015). *SABER workforce development: Infographic: What is SABER-WfD? How does it work? What are the findings?* Retrieved October 26, 2016, from http://wbfiles.worldbank.org/documents/hdn/ed/saber/supporting_doc/Background/WFD/SABER_WfD_Infographic.pdf
- _____. (2016). *Workforce development in emerging economies: Comparative perspectives on institutions, praxis, and policies*. Retrieved October 26, 2016, from http://wbfiles.worldbank.org/documents/hdn/ed/saber/supporting_doc/Others/SABER_WFD_Global_Synthesis.pdf

Name and Surname: Wanwisa Suebnusorn

Highest Education: Ph.D. in Educational Policy and Leadership (Comparative Education), Beijing Normal University, Beijing, China (In collaboration with Stockholm University, Stockholm, Sweden)

University or Agency: Panyapiwat Institute of Management

Field of Expertise: educational policy, educational leadership, international and comparative education, educational planning

Address: 85/1 Moo 2, Chaengwattana Rd., Bang Talad, Pakkred, Nonthaburi 11120

